

Benjamin Millepied

**“Een groot choreograaf
is iemand die goede
verbindingen maakt”**

**Benjamin Millepied over
zijn avondvullende *Bach Studies***

Bach Studies

Nomen est omen: de achternaam van Benjamin Millepied (Bordeaux, 1977) mag gerust worden beschouwd als hint naar zijn veelzijdige activiteiten. Danser, choreograaf, artistiek leider, filmmaker, filmacteur (zelfs model voor een tekenfilmfiguur) en jurylid bij de Amerikaanse talentenjacht *So You Think You Can Dance* – hij heeft het allemaal gedaan, met succes bovendien. Maar, vertelt hij aan de telefoon vanuit zijn woonplaats Los Angeles, “ik wil niet meer zoveel rondrennen. Het liefst werk ik nu geconcentreerd op één plek.”

Des te opmerkelijker is het dat artistiek directeur Sidi Larbi Cherkaoui erin slaagde om Millepied te strikken voor een nieuwe, grote choreografie voor Ballet Vlaanderen. Ook al omdat de uitnodiging uit Antwerpen maar een van de vele is die regelmatig bij de Franse Amerikaan op de deurmat ploffen. Samen met Cherkaoui heeft Millepied een oplossing gevonden voor zijn voorkeur om in zijn eigen omgeving, op zijn eigen tempo – én dicht bij zijn vrouw, actrice Natalie Portman, en twee kinderen – aan nieuwe choreografieën te werken. Voor het avondvullende *Bach Studies* (zoals de werktitel luidt) deed Millepied alvast voorbereidend werk met zijn gezelschap *LA Dance Project*, waarna hij de choreografie verder uitwerkte met de dansers van Ballet Vlaanderen. Zij zullen de première van de bijzondere coproductie dansen. Het is niet de eerste keer dat Millepied een ballet maakt op composities van Johann Sebastian Bach (1685-1750). Al snel na zijn debuut als choreograaf koos hij voor de muziek van de grootste componist van de Barok. Diens *Partita voor fluit*, gespeeld door broer Sylvain Millepied, klonk tijdens *Triple Duet* uit 2002. Zeven jaar later gebruikte Benjamin Millepied dezelfde muziek opnieuw, aangevuld met delen uit twee Vioolpartita's, voor *Sarabande*, een creatie voor zijn toenmalige reisgezelschap *Danses Concertantes*.

Leven in de muziek

“Mijn verhouding met Bach was in die eerdere werken veel intuïtiever”, zegt hij, terugkijkend. “Voor het nieuwe werk voor Ballet Vlaanderen ben ik echt diep in de materie, de muzikale architectuur van Bach gedoken. Destijds kwam de dans nog veel meer voort uit een heel directe lichamelijke reactie, uit mijn eerste gevoel bij de sfeer en dynamiek. Gewoon, *léven in de muziek*.”

Waarschijnlijk heeft dat alles te maken met het feit dat hij aan het begin van deze eeuw nog zelf danste. Millepied werd in 1995 geëngageerd door het vermaarde New York City Ballet, waar hij in 2011 als ‘principal’ zijn podiumcarrière beëindigde. Een dergelijke glansrijke, *klassieke* loopbaan lag bij aanvang van zijn dansopleiding overigens niet voor de hand. Zijn moeder was weliswaar dansdocente, maar van moderne en Afrikaanse dans. Bovendien was de ‘uitdraai’ – essentieel voor precieze plaatsing van de balletposities – van de jonge Benjamin niet ideaal, en het was voor hem niet eenvoudig zijn voeten dóór te strekken. Docenten aan de dansacademie in Lyon zagen dan ook eerder een moderne dan een klassieke danser in hem. Dat was echter niet wat hem voor ogen stond. Michail Baryshnikov, de beroemde Russische danser die hij als vijfjarige in de film *White Nights* zag dansen, was immers zijn grote voorbeeld. Op overtuigingskracht en pure wil wist hij op zijn zestiende een plaats te verwerven op de School of American Ballet, de aan het New York City Ballet verbonden opleiding. In New York kwam Bach al snel op zijn pad. Nog als student aan de School of American Ballet werkte Millepied in 1994 met choreograaf Jerome Robbins aan diens creatie *2 & 3 Part Inventions*. Later trad hij op in andere iconische Bach-choreografieën, zoals *Goldberg Variations* van Jerome Robbins en *Concerto Barocco* van George Balanchine, de grootmeester van de neoklassieke dans. Dat zijn, althans voor Millepied, dé ultieme Bachballetten.

“Van een ongelooflijk natuurlijke kwaliteit, zo muzikaal. Ik heb het altijd een feest gevonden om die werken te dansen. Forsythes *Artifact* hoort ook in die categorie thuis, maar dat is van een heel ander karakter door de manier waarop hij de muziek gebruikt en versnijdt.”

Mathematisch proces

Voor *Bach Studies* heeft hij Bachs compositietechnieken onder de loep genomen – in die zin is ook de titel, althans de werktitel, een omen. Zijn avondvullende choreografie is gezet op de *Passacaglia en Fuga voor orgel in c*, BWV 582 en de *Partita Nr. 2 in d* voor violsolo, BWV 1004. Millepied is gefascineerd door de complexe ritmes, canons, fuga's en, natuurlijk, het briljante contrapunt van de oude meester.

“Als je dat gaat bestuderen, ontdek je dat die muziek is geschreven als een mathematisch proces van harmonische principes en sequensen, de kwintencirkel en omkering van thema's en dergelijke. Hoe kun je aan die structuren een fysieke vertaling geven? We zijn in LA aan het

Bach Studies
Antwerpen vanaf 19 mei Gent vanaf 2 juni

Benjamin Millepied

experimenteren, we exploreren thema's en variaties stukje bij beetje, laag voor laag analyserend. Dan zie je hoe de verschillende stemmen door elkaar zijn gegeven. We zijn nu bezig uit te vinden wat dat in dans betekent, beweging in de ruimte, afstanden enzovoort. En vooral, hoe zitten de verbindingen tussen de verschillende delen in elkaar? Daarbij ben ik ervan doordrongen geraakt hoe belangrijk die transitie is – een groot choreograaf is iemand die goede verbindingen maakt, die een logische manier vindt om van de ene frase naar de volgende te komen. Net zo onontkoombaar en vanzelfsprekend als de modulaties in Bachs muziek.”

Choreografen gebruiken, aldus Millepied, de term contrapunt heel gemakkelijk, maar bedoelen er iets heel anders, veel vrijblijvenders, mee dan Bach deed.

“Zijn contrapunt bestaat niet zomaar uit twee muzikale lijnen, bij Bach hebben ze altijd een heel precieze verhouding. Die enorm sterke architectuur heeft ervoor gezorgd dat zijn muziek tijdloos is, Bach overstijgt modes en trends. En hoewel zijn composities een totaal doordachte structuur hebben, zijn ze heel emotioneel, zonder romantisch of overmatig dramatisch te worden.”

Emotie en ratio

Grote voorbeelden van die combinatie van emotionaliteit en rationaliteit zijn natuurlijk Bachs *Passies*. Het zijn de ultieme uitingen van de twee hoofddoelen die Bach zich stelde: muziek maken tot Gods eer en tot verrukking van de ziel. Het religieuze aspect van het werk van Bach, een vrome lutheraan, vindt de choreograaf fascinerend.

“De religieuze verwijzingen, de Bijbelse getalensymboliek, de connectie met het universum – het is allemaal heel magisch, terwijl veel mensen nog altijd denken dat Bachs muziek heel verstandelijk is.”

Zelf is hij ook religieus – in 2014 bekeerde hij zich tot het Jodendom, het geloof van zijn vrouw, die Israëlsche van geboorte is. Het stel ontmoette elkaar op de set van de psychologische balletthriller *Black Swan* (Darren Aronofsky, 2010). Hij was verantwoordelijk voor de originele choreografieën in de film en trad op als de danspartner van Nina, het zwaar getroebleerde personage van Portman. Sinds de opnames in 2009 zijn de twee onafscheidelijk en trotse ouders van een zoon en een dochter. Ze zijn ook eensgezind in hun politieke overtuigingen, waarmee ze regelmatig in de publiciteit treden, vooral sinds Donald Trump in de Verenigde Staten aan de macht is gekomen. Mogelijk zal iets van zijn eigen spiritualiteit en dat maatschappelijke engagement tot uitdrukking komen in de choreografie, al dan niet door het gebruik van tekst – daar is hij nog niet helemaal uit wanneer dit interview plaatsvindt.

“Je ontkomt er als kunstenaar niet aan beïnvloed te raken door je omgeving. Zeker de laatste jaren niet. De ontwikkelingen in de wereld en in Amerika zijn zo verontrustend. De verdeeldheid is enorm, daar maak ik me zorgen over. Maar ik ben geïnspireerd geraakt door de boeken van Rebecca Solnit, een geweldige denker. In *Hope in the Dark* beschrijft zij hoe een crisis ook mogelijkheden biedt en hoe politiek activisme in de donkerste tijden van onze geschiedenis ook veel

goeds heeft opgeleverd. Ik overweeg nu of en hoe ik daarvan iets kan overbrengen in het stuk. Een extra laag over wat hoop is, over hoe je verschil kunt maken.”

Intermezzo in Parijs

Ook het werk van Sidi Larbi Cherkaoui, waaruit vrijwel altijd een gevoel van hoop spreekt, vindt hij inspirerend. Om die reden nodigde Millepied de Vlaamse choreograaf uit voor het eerste seizoen dat hij als directeur van het Ballet de l'Opéra National de Paris programmeerde. Cherkaoui maakte ook werk voor LA Dance Project.

Millepieds directeurschap bij de Parijse Opéra was overigens geen lang leven beschoren. Het eindigde nauwelijks twee jaar na zijn aantreden in 2014, toen hij tot verbazing van velen de opvolger werd van de formidabele Brigitte Lefèvre, die het gezelschap twintig jaar lang leidde. Vol ambitie kwam hij naar Parijs, vast van plan om de programmering te vernieuwen, de hiërarchische structuur en het vastgeroeste personeelsbeleid op de schop te nemen. Al snel werd hij echter met de taai werkelijkheid van de byzantijnse organisatiestructuur geconfronteerd.

“Ach, het helpt je in elk geval te beseffen wat je niet wilt. Ik ben in elk geval blij dat die last van mijn schouders is. Het leiderschap van een enorme organisatie als het Ballet van de Parijse Opera voelt alsof je twee balletgezelschappen, een festival en twee theaters moet runnen. Dat is meer iets voor een bestuurder die daar elke minuut van de dag aan wil wijden, niet voor iemand die zelf ook creatieve ambities heeft. Ik wil me nu vooral concentreren op mijn werk met LA Dance Project.”

Er zijn nog maanden te gaan voor de première van zijn nieuwe creatie voor Ballet Vlaanderen en veel ligt nog open. Maar één ding staat vast.

“Natuurlijk heb ik een bepaalde richting voor ogen, maar ik zoek niet naar een uniforme bewegingsstijl. Ik wil de uniciteit van de dansers tonen, hun inbreng en creativiteit zal in elke frase te zien zijn. Het belangrijkste is dat we hetzelfde doel delen. Zo werk ik meestal. Heel anders dan veel traditionele balletchoreografen, hun manier van werken is mij veel te rigide.”

De formele rigiditeit van Bach stoort hem niet in het minst, integendeel. Ook schrikt hij niet terug voor de ‘heilige’ status van de componist en van sommige van diens werken. De reden waarom Bach-balletten vaak extra kritisch worden beoordeeld. Millepied zal zich er niet door laten weerhouden:

“Misschien dat ik me niet aan alle composities van Bach zou durven wagen. Wat niet wegneemt dat ik deze twee composities ook al heilig vind, hoor!”

Astrid van Leeuwen